

همایش علمی مطالعات حقوقی، علوم قضایی و پژوهش های اجتماعی

نهاد برگزار کننده همایش: موسسه قانون یار

((باهمکاری و حمایت معنوی دانشگاه رهنورد (استان بلخ، کشور افغانستان) - جهاد دانشگاهی استان تهران))

سر دبیر علمی و مسئول برگزاری همایش: دکتر بهنام اسدی شماره مجوز: ۷۸۸۶۴-۱۵۲۱/۳۳۰

تاریخ برگزاری همایش: ۱۳ خرداد ۱۴۰۰ شماره مقاله: ۱۹/۸۱۱۵ رده بندی کنگره: الف ۹۰۳/۷۰۳۵

نقش دوستان بزهکار بر انحرافات و عوامل گرایش به ارتکاب بزه توسط نوجوانان

مهین محمدی افشار

چکیده

از دیاد بزهکاری نوجوانان در جامعه کنونی ناشی از عوامل متعدد بسیاری است و رویداد واحدی را نمی توان یافت که منجر به بروز این پدیده گردد. هر گاه نوجوان در محیط خانوادگی خود دارای پدر و مادر و اطرافیان دلسوز و مهربان نباشد. طبیعتاً احساس بدبختی نموده، سعی می کند خود را از محیط خانواده دور ساخته، خلاء درونی خود را در محیط های خارج از خانواده پر نماید. وقتی محیط خانواده آکنده از مشاجرات و اختلافات باشد نوجوانان از آن بیزار گشته، به سوی کوچه و خیابان کشیده می شوند و غالباً افراد ناباب این گونه نوجوانان را به دام خود اسیر می نمایند. اینگونه نوجوانان به صورت گروهی در اماکن عمومی مثل پارک ها فراوان دیده می شوند. تأثیر بد چنین معاشرت هایی بر نوجوانان غیر قابل انکار است. در این معاشرت ها متأسفانه ایده های منحط افراطی که بیشتر به تقلید از الگوهای غربی ریشه گرفته باعث می شود تا این گروه، موازین اخلاقی را زیر پا گذاشته و در خانه های خود مجالسی را تشکیل بدهند و رد آن محل دست به اعمال ضد مذهبی، اخلاقی و اجتماعی بزنند. در این میان عواملی چون از هم گسیختگی خانواده، عدم نظارت والدین، فقر، عدم تأمین نیازهای عاطفی نوجوانان از سوی والدین، فقر فرهنگی، نوع آموزش، محله زندگی، معاشرت با افراد بزهکار و ... از جمله عوامل مؤثر در افزایش بزهکاری نوجوانان می باشد. به دلیل تعدد عوامل بزهکاری می باشد که بزهکاری را مرحله نهایی فرایندی می نامند که مراحل اولیه آن در خانواده شکل می گیرد و سپس در اجتماعات بیرون از خانه تقویت می شود و تا آنگاه که به نقض هنجارهای جامعه که دارای ضمانت اجرای قانونی هستند منتهی می گردد.

واژگان کلیدی: بزهکاری نوجوانان، جرم شناسی، پیشگیری از جرم، کج روی، عوامل جرم

بخش اول: اهمیت بزهکاری نوجوانان و تأثیر عوامل اجتماعی در بروز آن

افزایش بزهکاری نوجوانان باعث شده جرم شناسان و محققان کشورها درصد چاره جویی برآمده و تلاش وسیعی را برای شناسایی علل مؤثر در بزهکاری و پیشگیری از آن آغاز نمایند. افزایش بزهکاری نوجوانان، ضرورت شناخت علل ارتکاب و افزایش آن را نشان می دهد که لازم است در مقابل آن ایستاد و مبارزه کرد چنین حرکتی قطعاً مستلزم داشتن نگرشی عمیق از تلقی جامعه نسبت به نوجوانان و عوامل بزهکاری آن می باشد و تنها با داشتن شناخت علمی ژرف است که می توانیم آگاهانه مشکلات نوجوانان را بشناسیم و آن گاه به درمان آن پردازیم. در این بخش به اهمیت و نقش عوامل مؤثر در بروز بزهکاری نوجوانان و تأثیر اجتماع در بروز بزهکاری نوجوانان می پردازیم.

بند اول: اهمیت، قلمرو و عوامل مؤثر در بروز بزهکاری نوجوانان.

الف) اهمیت بزهکاری نوجوانان

اگر چه بزرگاری نوجوانان و جوانان در ایران به لحاظ بافت سنتی و مذهبی و تقید خانواده ها به اصول اخلاقی و اسلامی از لحاظ کمیت و کیفیت به اندازه کشورهای صنعتی و غربی نمی باشد، اما با نگاهی به آمارهای موجود و تحقیقات انجام شده و پژوهش های به عمل آمده ملاحظه می کنیم که بزهکاری نوجوانان در ایران همگام با توسعه صنعتی، افزایش جمعیت و بزرگ شدن شهرها و مهاجرت خانواده ها در حال افزایش است بنابراین به نظر می آید که مهترین زمان برای پیگیری از جرایم این قشر عصر حاضر باشد. اگر به آمارهای منتشر شده توسط مراجع رسمی، به رقم سیاه بزهکاری این قشر را بیفزاییم، خواهیم دید که این مسئله خطر جدی برای سلامت جامعه محسوب می شود.

ب) قلمرو بزهکاری نوجوانان

بلا شک میزان جرایم و تعدد مجرمان نوجوان از میزان و تعداد مجرمان بزرگسال کمتر است. این امر را به وضوح می توان از تعداد زندانی ها و افراد زندانی و تعداد پرونده های

کیفری آنان تشخیص داد. اما این کاهش جرایم به معنی عدم توجه به این عدم توجه به این قشر گسترده نمی باشد. زیرا میزان جرایم نوجوانان نسبت به بزرگسالان معلول عوامل مختلفی از قبیل وضعیت جسمی و روانی آنان، موقعیت خانوادگی، عدم آشنایی به مسائل اجتماعی و... می باشد. نوجوانان به دلیل موقعیت سنی و فکری، هنوز آشنایی و مهارت کاملی برای ارتکاب جرم را به دست نیاورده اند و بسیاری از جرایم آنان اتفاقی و یا تحت تأثیر گروه دوستان و همسالان صورت می گیرد. به لحاظ همین عدم مهارت در ارتکاب جرم توسط نیروی انتظامی خیلی زود دستگیر می شوند. قلمرو بزهکاری نوجوانان را با توجه به ویژگی های خاص آنان بیشتر جرایمی چون سرقت و حمل مواد مخدر (به عنوان وسیله)، ضرب و جرح و... می باشد.

ج) عوامل مؤثر در بروز بزهکاری نوجوانان

در جامعه عوامل جرم زای زیادی وجود دارد که به بزهکاری نوجوانان به نحو یکسان تأثیر ندارد. اما به هر حال عواملی وجود دارند که از درجه تأثیر بیشتری برخوردار هستند و باید مطالعات عمیقی در مورد آن ها به عمل آورد. نوجوانی که مرتکب بزه می شود به احتمال زیاد تحت شرایط اجتماعی و جسمی و روانی قرار داشته است. در بررسی جرم شناسی عام در مورد وضعیت اجتماعی و عیوب و نقایص ارثی، هوشی و وضع روانی نوجوانان تحقیق شود. محققان عقیده دارند که در اکثر موارد بزهکاری بدون سابقه و ناگهان اتفاق نمی افتد، بلکه بزهکار دارای وضع یا حالتی است که اصطلاحاً خطرناک یا ناسازگار گفته می شود. یافتن علت و زمینه ای که سبب چنین حالتی شده که منتهی به بزهکاری گردیده است مهمترین بحث محققان را تشکیل می دهند که باعث طرح نظریات متفاوتی در این زمینه شده است که هر یک به طریقی متفاوت بزهکاری را مورد توجه و بررسی قرار داده اند. ولی دو دیدگاه عمده در این رابطه وجود دارد که از دو جهت بزهکاری را مورد توجه قرار داده اند. عده ای هر گونه اعمال و رفتار خلاف اجتماعی را در ارتباط کامل با فاعل آن می دانند و معتقدند که تحقیقات باید در مورد شخصیت مرتکب و وضعیت و حالات و خصوصیات جسمانی و روانی و عقلانی او باشد. گروه دیگر بر این عقیده اند که اعمال و

رفتار مجرمانه تحت تأثیر عوامل اجتماعی و محیطی رخ می‌دهد و اهمیت تحقیقات را در این می‌دانند که بیشتر به بررسی علل و عوامل اجتماعی جرم‌زا توجه کند. باید گفت که نظریه صحیح جمع هر دو نظر است که باید توأمًا مورد بررسی و ملاحظه قرار گیرد. بنابراین می‌توان گفت که عوامل مؤثر در بزهکاری نوجوانان عوامل فردی (روانی و زیستی) و عوامل اجتماعی است که روی فرد اثر می‌گذارد و او را متمایل به ارتکاب بزه می‌کند. اما در این میان عوامل اجتماعی به ویژه نقش نهاد خانواده و نحوه ارتباط والدین با فرزندان و چگونگی تعلیم و تربیت آنان و روابط آنان با گروه دوستان تأثیر و نقش به سزایی در بزهکاری یا راست رفتار شدن آنان دارد.

بند دوم: تأثیر اجتماع در بروز بزهکاری نوجوانان

الف) نقش اجتماع و عوامل اجتماعی در بزهکاری نوجوانان

امروزه پژوهشگران و محققان در نتیجه تحقیقات خود به این نتیجه رسیده‌اند که عوامل فردی و بررسی‌های جسمانی، بیولوژیکی، وراثت و موارد دیگر قادر نیستند پدیده جرم‌را تبیین نمایند. لذا به سمت عوامل خارجی از فرد گرایش پیدا نمودند و اعلام نمودند عوامل اجتماعی زیادی با پدیده جرم در ارتباط دارند از قبیل عوامل خانوادگی معاشرت با دوستان، مدرسه، وسایل ارتباط جمعی، مهاجرت و... اگوست کنت^۱ فیلسوف فرانسوی معتقد است که "افراد در اعمال و رفتار خود آزادی نداشته و بحث تأثیر عوامل اجتماعی مرتکب جرم می‌شوند. عقاید فلسفی اگوست کنت که توجه محققین را به تأثیر عوامل اجتماعی جلب نموده بود منجر به پایه‌گذاری مکتب‌های مختلف گردید که به عناوین متفاوت بزهکاری را یک پدیده اجتماعی دانسته و تأثیر اجتماع را در ارتکاب جرایم تأیید کردند." ^{۲۲} لوی برول می‌نویسد: «غیر ممکن است از جرمی صحبت شود بدون آن که محیط اجتماعی که در آن جا تولد یافته به آفرینش آن کمک کرده و آن را رشد و

۱-A.Conte

۲- دانش، تاج زمان، مجرم‌کیت، جرم‌شناسی چیست، تهران، انتشارات کیهان، ۸۴، ص ۲۳۰

پرورش داده یا به اضمحلال و نابودیش یاری کرده است به خاطر آورده بشود. جامعه شناسی کیفری جرم را پدیده ای می داند که زاینده عملکردهای غلط و ناصحیح نهادها و سازمان های اجتماعی است. نهادهایی که فرد در طی حیات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، مذهبی و... خود قادر به گریز از آن ها نیست. زیرا از نخستین روز حیات او را احاطه می کند و بدان گونه در او نفوذ می بخشد و در نتیجه او را چنان پرورش می دهد که انسان نا متعادل، ناسالم و ناسازگار بار می آید.^۱ از سوی دیگر نقش اجتماع را در بروز بزهکاری نمی توان نادیده گرفت. تأثیر اجتماع به اندازه ای است که کتله بلژیکی می گوید: « اجتماع مسئول کلیه جرایمی است که رخ می دهد، زیرا خود عامل به وجود آورنده آن است. بزهکار در واقع جز آلت اجرایی در دست اجتماع چیز دیگری نیست». اجتماع آلوده، از انسان سازگار، درستکار و پاک سرشت موجودی ناسازگار و ناپاک می آفریند و تخم بزهکاری را در میان انسان های سالم پرورش می دهد و آنان را برای ایفای نقش آن آماده می سازد. « فری معتقد است مجرم مادرزادی علی رغم میل شدیدی که در نهاد چنین فردی برای دست زدن به جرایم گوناگون وجود دارد چنانچه در محیطی سالم زیست کند هیچ گاه به طرف بزهکاری رانده نمی شود. در حالی که اگر محیط زندگی او جرم زا باشد چنین فردی به علت گرایش که دارد بسیار زود در دام اعمال ضد اجتماعی گرفتار می گردد».^۲ بنابراین بسیاری از افرادی که ذاتاً آمادگی برای ارتکاب جرایم گوناگون دارند اگر در محیط مناسب اجتماعی رشد نموده باشند احتمال ارتکاب بزه آنان کمتر خواهد بود. زیرا نوجوانان کمتر تحت تأثیر همه عواملی که در محیط اطراف او وجود دارد قرار گرفته و بخش عمده ای از شخصیت او در برخورد و ارتباط با عوامل اجتماعی همچون خانواده، مدرسه، گروه دوستان و... شکل گیرد. بنابراین اجتماع و عوامل اجتماعی محیط، بسته مناسبی برای رشد افکار، اعمال و فرایند و عقاید نوجوان به وجود می آورد و بنابراین نمی توان به این امور بی تفاوت بود. چه بسا افرادی که زمینه و استعداد قبلی داشته باشند و از شرایط خانوادگی و تربیتی مطلوبی بهره نبرده اند. ممکن است توانایی مقاومت در برابر عوامل جرم زای اجتماعی را از دست داده و به سوی ارتکاب

۱-مظلومان، رضا، جامعه شناسی کیفری، تهران، انتشارات اقبال، ۵۵، ص ۲۴

اعمال مجرمانه کشیده شوند. بنابراین می‌توان با دگرگونی شرایط و عوامل اجتماعی و فراهم نمودن بستر مناسب اجتماعی برای رشد افکار و شخصیت نوجوانان و کاستن از میزان بزهکاری آنان گام مؤثری برداشت.

ب) مسئولیت نوجوانان در مقابل اجتماع^۱

از نظر جزایی، مسئولیت وقتی محرز است که مرتکب عاقل، بالغ و با ادراک، شعور و اختیار دست به ارتکاب عملی زده باشد و اگر این شرایط در مرتکب وجود نداشته باشد یا عمل قابل انتساب به او نباشد مجرم محسوب نخواهد شد و بی‌ذاتی نیز نخواهد داشت. اما از نظر جرم‌شناسی مسئولیت تنها بر پایه خطا نمی‌باشد. بلکه به پایه خطا نمی‌باشد. بلکه به پایه خطری است که به وسیله فاعل فعل ممکن است متوجه اجتماع شود مانند وجود حالت خطرناک که احتمال خطر ارتکاب جرم را در آینده نشان می‌دهد. پیروان مکتب تحقیقی اعتقاد دارند که اراده افراد تحت تأثیر عوامل خارجی و داخلی قرار گرفته و این عوامل در به انحراف کشیدن افراد مؤثر بوده‌اند. طبق این عقیده فردی که در اجتماع زندگی می‌کن باید مقررات و نظامات اجتماعی را رعایت نماید و اگر مرتکب عملی بشود که نظم اجتماع را بر هم می‌زند یا فطری از سوی او متوجه جامعه باشد شخص مرتکب مسئول شناخته خواهد شد؛ ولو این که قانون جزا آن را جرم تشخیص نداده باشد. لذا جامعه می‌باید در مقابل خطر موجود که اجتماع را تهدید می‌کند تدابیر احتیاطی لازم را اتخاذ کرده و درصدد مرافعه بر آید. این تدابیر در واقع جهت پیشگیری انجام می‌پذیرد. مانند تدابیر امتیازی که برای بیماران روانی و معتادان به مشروبات الکلی اتخاذ می‌شود. مراجع قانون گذاری هم به تبعیت از این نظرات تدابیر و تصمیماتی را در خصوص قشر جوان اجتماع که در معرض خطر و سقوط به ورطه بزهکاری هستند اتخاذ نموده‌اند. در حالی که قانون آن‌ها را از نظر جزایی غیر مسئول شناخته است. در واقع سعی بر آن است که این قشر به صورت اعضایی مفید و سالم به اجتماع بازگردند. جامعه به خاطر نقش مهم و سازنده‌ای که این قشر در آینده اجتماع دارند و برای دفاع از اجتماع و حفظ آن از آسیب‌های احتمالی نسبت به مسئولیت در قبال اجتماع حساس است و به همین خاطر نسبت به قشر

نوجوان تدابیر تدابیر تأمینی و تربیتی را بیشتر اتخاذ می نماید. به هر حال اگر تربیت افراد و نحوه رفتار نوجوانان مسئله مورد مغایشه اجتماعی محسوب می شود بدین خاطر است که هر جامعه ای می خواهد اجتماعی را از افراد سالم و قانونمند داشته باشد.

بخش دوم: بررسی دلایل گرایش نوجوانان به گروه دوستان بزهکار

بند اول: گروه دوستان و تأثیر آن بر رفتار نوجوانان

در این قسمت جهت آشنایی با مسأله تأثیر دوستان بر نوجوانان ابتدا مفهوم گروه و گروه دوستان مورد توجه قرار گرفته و سپس بر رفتار دلایل گرایش نوجوانان به گروه دوستان بزهکار پرداخته خواهد شد.

الف-مفهوم و ماهیت گروه

در خصوص مفهوم و ماهیت گروه تا کنون نظرات گوناگونی ابراز شده است. شاید بتوان تعریفی که بیشترین ارتباط را با مقاله حاضر دارد چنین دانست: گروه مجموعه افرادی هستند که نیامندی ها و وابستگی های متقابل خود را به نحوی از انحاء بر طرف می کنند؛ به بیان دیگر، گروه مجموعه افرادی هستند که حداقل به طور غیر مستقیم یکدیگر را متأثر می کنند. " اعضای گروه ممکن است کاملاً وابسته به گروه بوده یا نسبت به آن احساس استقلال کنند، خواهان تعلق گروهی بوده یا خواستار جدا شدن از آن باشند، همدیگر را به عنوان اعضای یک خانواده خوشبخت تلقی کرده یا اشتراک با دیگران در خود ببینند. هر فرد در گروه شاید پایگاهی مشابه دیگران داشته یا برخی برتر از وی باشند. اعضاء ممکن است به طور متفاوت عمل کرده- برحسب نقش های کاملاً تخصصی- یا این که در مجموعه یکسانی از وظایف لایتغیر انجام وظیفه نمایند^{۱۲}". با این که می توان گروه ها را بر حسب معیارهای گوناگون به دسته های متنوعی تقسیم کرد، اما همه آن ها در خاصیت

تأثیرگذاری اعضای گروه بر یکدیگر و نیز تأثیرپذیری آن‌ها از هم مشترکند. ویژگی‌های دیگری که برای گروه بر شمرده اند عبارتند از:

عضویت قابل تعریف و مشخص شدن با نام یا نوع؛

آگاهی گروهی بین اعضا و رابطه عاطفی نزدیک بین آن‌ها؛

احساس آرمان و قصد مشترک بین اعضا گروه؛

بستگی متقابل و درونی اعضا در ارضای نیازها؛

کنش و واکنش متقابل؛

یکی از مباحث مهم مطرح شده در خصوص گروه‌ها بحث "پیوند" است. پیوند به معنای جاذبه گروه برای اعضا است، به طوری که آن‌ها نوعی تعلق به گروه را در خود احساس کنند. یکی از مهمترین عوامل شکل دهند پیوند، وجود ارزش‌های مشابه و افکار نزدیک بین اعضا است. این ویژگی در گروه‌های نوجوانان در سطح بالایی دیده می‌شود. ویژگی دیگری که در بیشتر گروه‌ها به چشم می‌خورد وجود رهبر و سرکرده است. معمولاً در گروه‌ها یک فرد یا یک شاخه وظیفه هدایت و رهبری اعضای گروه را بر عهده دارد. رهبر دارای بالاترین میزان تأثیرگذاری بر اعضا است و معمولاً از این قدرت در جهت هدایت گروه برای دستیابی به اهداف از پیش تعیین شده و ایجاد روابط خوشایند در ساخت گروه بهره می‌جوید.^۱

ب- مفهوم و ماهیت گروه دوستان

به موازات بالغ شدن کودکان، الگوهای دوستی آنان نیز تغییر می‌کند. هر چند در سال‌های اولیه زندگی پدر و مادر منبع اصلی توجه و محبت کودکان هستند اما به تدریج کودکان، دوستان هم سن و سالی می‌یابند که کانون توجه آن‌ها را به خود جلب می‌کند، با بیشتر

شدن سن کودکان و حرکت آن ها به سوی نوجوانی، هم تعداد و هم تنوع دوستی ها افزایش می یابد. در این دوره، به تدریج نفوذ و تأثیر دوستان بر تصمیم گیری ها و رفتار نوجوانان بیشتر می شود و نوجوانان گروه های کوچکی از دوستان تشکیل می دهند که دارای فعالیت ها و اسرار مشترکی هستند.^۱ اگر بخواهیم تعریفی مختصر و جامع از گروه دوستان ارائه دهیم می توانیم آن را یک گروه دوستی مرکب از افرادی که دارای شرایط سنی تقریباً مشابه هستند و تأثیر زیادی بر یکدیگر می گذارند، بدانیم. این گروه پس از خانواده نفوذ عظیمی در شخصیت فرد دارد و گاه نفوذ و تأثیرگذاری آن به حدی می رسد که خانواده را نیز پشت سر می گذارد. این گروه جزو گروه های نخستین به شمار می آید که گروهی است که حالت غیر رسمی دارد و روابط میان آن صمیمی و مناسبات آن ها عاطفی است.^۲ گروه دوستان معمولاً از سه تا پانزده عضو تشکیل می شود و در آن انتخاب افراد گروه و اداره آن به صورت غیر رسمی است. در این گروه ها فعالیت های اجتماعی و ابتکاری توسط اعضا شکل می گیرد و نوعی حالت کنترل، تسلط و اخراج نیز در گروه دیده می شود. از آن جا که روابط بین اعضا در گروه دوستان به صورت غیر رسمی و بر مبنای احتیاجات و نیازها و در جهت خصوصیات شخصی اعضا است. این روابط از گروهی دیگر متفاوت بوده و نمی توان آن را یکسان تلقی کرد. بنابراین شناخت هر گروه با توجه به ویژگی ها و خصوصیات آن صورت می پذیرد.^۳ جاذبه و کشش گروه دوستان گاه به حدی می رسد که فعالیت ها، ارزش ها و نگرش های متفاوتی نسبت به دنیای بزرگسالان را در میان اعضا ایجاد می کند و این امر باعث شکل گیری خرده فرهنگ خاصی بین آن ها می شود. این خرده فرهنگ را خرده فرهنگ نوجوانان می نامند و خصوصیات زیر را برای آن بر می شمرد:

^۱ -معظمی، شهلا، بزهکاری کودکان ونوجوانان، جزوه درسی کارشناسی، دانشکده حقوق و علوم

سیاسی دانشگاه تهران، ۱۳۸۶، صفحه ۱۱۷

^۲ -شایان مهر، علیرضا، همان منبع، صفحه ۴۵۹

^۳ -احمدی، سید احمد، همان منبع، صفحه ۵۷

۱- به ارزش های سنتی چندان پای بند نیستند؛

۲- راز داری در بین اعضای آن فرهنگی متداول است؛

۳- از طبقه اجتماعی خود تبعیت نمی کند؛

۴- معیار خاصی برای معاشرت با اعضای خود دارد؛

۵- زبان ویژگی دارد؛

۶- اجباری در اعضا برای تبعیت از یکدیگر احساس می شود.^۱

بخش سوم: دلایل گرایش نوجوانان به گروه های دوستان بزهکار

علاقه روز افزون نوجوانان به تشکیل گروه و عضویت در گروه های دوستان بزهکار و شرکت در فعالیت های بزهکارانه گروهی زنگ خطر را در تمام جوامع به صدا در آورده است. برای مقابله با این پدیده ابتدا باید دلایلی که سبب پیدایش این گروه ها می شود را شناسایی نمود و سپس با ارائه راهکارهایی متناسب با این دلایل از رشد و گسترش آن ها جلوگیری نمود. همان طور که در قسمت های قبل گفته شد، گرایش نوجوانان به گروه های دوستان امری عادی و طبیعی بوده و گامی در جهت ارضای نیازها و یکی از مراحل مهم رشد و تکامل شخصیت آنان است. اما گرایش افراطی به این گروه ها و جایگزین کردن نهادهایی چون خانواده و مدرسه با آن ها به خصوص زمانی که این گروه ها از دیدگاه جامعه گروه های منحرف به شمار می آیند، عامل خطرناکی است که می تواند سبب سوق دادن نوجوانان به کجروی و بزهکاری شود.

الف- نقش خانواده

^۱- همان منبع، صفحه ۵۸

یکی از دلایل عمده ای که جرم شناسان برای آوردن نوجوانان به شرکت در چنین گروه هایی مطرح کرده اند، برآورده نشدن نیازهای آنان در نهادهای مسئول این امر مانند خانواده و مدرسه است. هنگامی که نیازهای اساسی نوجوان به شکل قانون مند و جامعه پسند برآورده نشود وی برای برآوردن این نیازها به دنبال راه هایی جایگزین خواهد رفت. یکی از این راه ها عضویت در گروه های دوستان کجرو است. این گروه ها به بهترین نحو نیازهای نوجوان به خصوص نیاز به عشق و تعلق، احترام و خودشکوفایی را برآورده ساخته و جانشینی قدرتمند برای خانواده و مدرسه می شوند. خانواده به عنوان اولین واحد اجتماعی که کودک از بدو تولد پا به آن می گذارد و در آن رشد می کند دارای بیشترین مسئولیت برای برآوردن نیازهای فرزندان است. در خانواده هایی که احتیاجات مادی و معنوی فرزندان به بهترین وجه برآورده می شود، آنان به ندرت برای ارضای این احتیاجات به محیط خارج از خانه و به خصوص دوستان هم سن و سال منحرف پناه می برند. نیاز به احساس عشق و تعلق از مهمترین نیازهایی است که کانون اصلی برآورده شدن آن خانواده است و عدم برآورده شدن آن خانواده است و عدم برآورده شدن آن خانواده است و عدم برآورده شدن آن می تواند زمینه ساز انواع انحرافات گردد. اما در جوامع امروزی پیوندهای عاطفی و استحکام خانواده رو به تحلیل نهاده است و از آن جا که بسیاری از والدین زمان زیادی را دور از خانه به فعالیت مشغولند و وقت کمی برای رسیدگی به فرزندان دارند، فرزندان برای جبران کمبودهای عاطفی خود به گروه های هم سن و سال پناه می برند و با ایجاد پیوندهایی محکم و صمیمانه با اعضای گروه سعی در ارضای نیازهای برطرف نشده در خانواده دارند. " زیرا نیروی عاطفی باند همیشه در سطح بالاست: رفقای خوب کسانی هستند که یکدیگر را دوست دارند و به یکدیگر کمک می کنند. کودکانی که کانون خانوادگی خود را از نظر عاطفی بی فروغ می یابند، اثری از مهر و محبت نمی بینند، کششی برای کمک به یکدیگر در آن سردخانه ها وجود ندارد به سوی مراکزی کشانده می شوند که این کمبودها را جبران کند".^۱ این گروه ها بستر مناسبی برای انتقام از والدین نیز هستند، نوجوانانی که خانواده خود را مسئول رنج ها و کمبودهای عاطفی خود می دانند سعی می کنند با

^۱- کی نیا، مهدی، مبانی جرم شناسی، جلد اول، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۶۹، صفحه ۴۵

عضویت در گروه‌های کجرو باعث رنج و سختی والدین شده و بدین ترتیب از خانواده‌های خود انتقام بگیرند.^۱ یکی دیگر از دلایلی که می‌توان برای ورود نوجوانان به گروه‌های کجرو در ارتباط با خانواده برشمرد، عدم تربیت صحیح در خانواده است. در صورتی که نیاز طفل به تربیت صحیح و اصولی برآورده شود او دارای شخصیتی متعادل با معیارهای درست سنجش ارزش‌ها می‌گردد. در مقابل "نوجوانان یا جوانانی که به واسطه علل خانوادگی - روانی یا اقتصادی از تربیت صحیحی برخوردار نبوده، موقعیت مطلوبی را در جامعه به دست نیاورده و خود را برای زندگی مناسب آماده نکرده‌اند. غالباً دچار عدم ثبات و نگرانی شده و این نگرانی، اضطراب یا پریشانی باعث می‌شود که خود را شکست خورده احساس نمایند و برای جبران این شکست خیالی به باندهای بزهکاری روی بیاورند^۲ ". البته یک تربیت خوب در مرحله اول نیاز به یک جو مناسب و هماهنگی و پر اهمیت دارد و والدین مسئول ایجاد چنین جوی در خانواده هستند. مادر به عنوان کسی که اولین رابطه و تماس را با کودک دارد دارای مسئولیت بزرگی در پاسخ به این نیاز است. هر نوع فقدان در این رابطه و امتناع از برآوردن این نیاز در طفل احساس "کمبود عواطف مادری" را بر می‌انگیزد. که خود منشأ اغتشاشات و اختلالات شخصیتی و اخلاقی بوده و باعث رفتار غیر طبیعی او می‌گردد. پدر نیز در تربیت و تکوین شخصیت طفل نقش بزرگی بر عهده دارد. کودک او را نمونه قدرت، امنیت و بهترین حامی و نگهدارنده تلقی می‌کند. بنابراین هر نوع ضعفی مانند غیبت در دوران طفولیت، حالت انفعالی وی یا خشونت و سختگیری بیش از حد، بر رفتار و منش کودک اثر خواهد بخشید و در او ایجاد کمبود عاطفه پدری می‌نماید که این نیز منشأ نابهنجاری‌ها و اختلالات رفتاری می‌گردد. از هم‌پاشیدگی خانواده، غیبت والدین از خانه، دائم‌الخمری آنان، ضعف فرهنگی و ضعف مادی از جهت تأمین نیازهای اولیه فرزندان می‌تواند از عوامل تأثیرگذار بر تربیت صحیح فرزندان باشد.^۳ یکی از مشکلاتی که در بسیاری از نوجوانانی که به گروه‌های بزهکار

^۱ - همان منبع، صفحه ۲۴۸

^۲ - صلاحی، جاوید، بزهکاری اطفال و نوجوانان، نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۸۶، صفحه ۱۵۲

^۳ - نجفی توانا، علی، منبع، صص ۲۰۷-۲۰۶

روی آورده اند دیده می شوند عدم حضور الگویی مناسب در خانواده است که بتوانند با او همانندسازی کرده و در برخورد با مشکلات زندگی منش و رفتار وی را در پیش گیرند. این افراد رابطه بسیار ضعیفی با پدران خود داشته و آنان را به عنوان الگوهای غیر قابل پذیرش ارزیابی می کنند.^۱ زمانی که نوجوان والدین خویش را فاقد هر گونه اقتداری ببیند این الگوها را در درون گروه می جوید و در پی یافتن الگویی مناسب به دوستان و همسالان خود روی می آورد. به خصوص در مورد پسران اگر در خانواده شخصیت مقتدری که آنان بتوانند خود را با او همانند سازند وجود نداشته باشد، آنان به دنبال شخصیت های مقتدری که در محیط اطرافشان باشند می روند و رئیس یک گروه بزهکار می تواند بهترین نمونه و الگو در رابطه با این مسئله باشد.^۲ در تحقیقی که در فرانسه بر روی گروهی از نوجوانان بزهکار انجام شد مشخص شد بیش از ۵۰ درصد آن ها روابط بسیار ضعیفی با پدران خود دارند و ۱۳ درصد آن ها توسط پدر رها شده بودند. همچنین ۴۲ درصد این افراد پدر خود را فاقد ارزش پدری می دانستند.^۳ یکی دیگر از عوامل جذب کودکان و نوجوانان به دارو دسته های بزهکار که خود یکی از تبعات داشتن خانواده نابسامان است، غفلت والدین و ضعف کنترل آن ها بر فرزندان است. در خانواده های نابسامان که دارای مشکلات عدیده ای هستند، فرصت و توانایی کافی برای نظارت بر فرزندان وجود ندارد و در نتیجه فرزندان این خانواده ها بیشتر امکان دارد در دام گروه های دوستان منحرف گرفتار شوند. از سوی دیگر کنترل شدید خانواده و فشار بیش از حد آن بر فرزندان نیز ممکن است باعث سوق دادن آنان به عضویت در گروه های دوستان بزهکار شود. " برخی جوانان فکر می کنند مادامی که در خانه تحت کنترل والدین خویش هستند

^۱ - بیابان گرد، اسماعیل، همان منبع، صفحه ۲۸۰

^۲ - احمد پور، اسماعیل، عامل های مؤثر در بزهکاری نوجوانان و راه های پیشگیری از آن، مجله اصلاح

و تربیت، سال چهارم، شماره ۴۱، صفحه ۲۴

^۳ - ایراهیمیس، دیوید، روانشناسی کیفری، ترجمه پرویز صانعی، انتشارات گنج دانش، چاپ دوم، ۱۳۹۸، صفحه ۱۶، به نقل از زینی، احد، ارتکاب جرم از طریق باند جوانان، پایان نامه کارشناسی ارشد،

دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکز، ۱۳۸۳، صفحه ۱۵۹

نمی‌توانند استقلال داشته و نیازهای قلبی و روحی خود را برآورده کنند. لذا با عضویت در باندهای بزهکار برخی از نیازهای سنی و روحی آنان نظیر آزادی، حادثه آفرینی، نوجوانی و شلوغ کاری برایشان فراهم می‌گردد. " برآورده شدن نیاز احترام نیز از جمله عواملی است که نوجوان را به سمت بزهکاری سوق می‌دهد. نیاز شدید نوجوان به تأیید و مقبولیت اخلاقی، محترم شمردن و عزت نفس در جایی که این نیاز قبلاً توسط خانواده و مدرسه برآورده نشده باشد او را به سوی عضویت در گروه‌های همسال منحرف می‌کشاند. یکی از دلایل این امر این است که در این گروه‌ها قبح رفتارهای کجروانه از بین می‌رود، و همین امر اعضا را قادر می‌سازد تا نیاز یکدیگر به یک ارزشیابی مثبت درباره خود و دیگران را همزمان با اقدام به ارتکاب رفتارهای کجروانه ارضا کنند.^۱ نیاز دیگری که نوجوانان با ورود به گروه دوستان منحرف در پی ارضای آن هستند، نیاز به خودشکوفایی است که در سنین نوجوانی و جوانی به خصوص در قالب نیازهای بازی، حادثه آفرینی، حادثه جویی و مانند آن خودنمایی می‌کند. این نیاز یکی از نیازهای مهم و تعیین کننده برای این سنین به شمار می‌رود و برآورده شدن آن در فعالیت‌های این گروه‌ها سبب تقویت هر چه بیشتر وابستگی نوجوان به گروه می‌شود. همچنین شکل‌گیری این گروه‌ها باعث دستیابی اعضا به جایگاه اجتماعی مستقل در درون آن می‌شود و نیز راه حلی برای کسب حرمت و منزلت به حساب می‌آید.

ب- نقش مدرسه

علاوه بر خانواده مدرسه نیز از نهادهای مهمی است که می‌تواند با ایفای نقش‌های خود از ورود نوجوانان به گروه‌های دوستان بزهکار جلوگیری کند. این واحد اجتماعی در میان واحدهای تعلیم و تربیت جامعه جایگاه ویژه‌ای دارد و بعد از خانواده مهمترین عامل در پرورش افراد است. در مدرسه کودکان و نوجوانان در معرض تجربیات جدید قرار می‌گیرند و برای کسب مهارت‌های اجتماعی آماده می‌شوند. مدرسه علاوه بر ارتقای دانسته‌های علمی فرد با پرورش حس نوع دوستی و قرار دادن دانش آموز در جمع به حضور

^۱ سلیمی، علی و محمد داوری، همان منبع، صفحه ۲۲۳

موفق او در محیط اجتماعی کمک می کند.^۱ اما معلمان و اولیای مدرسه در بسیاری موارد به دلایل گوناگون به وظایف خود عمل نمی کنند و برخوردهای نامناسب آنان در کنار عوامل دیگری نظیر مشکلات خانوادگی و فردی کودکان و نوجوانان سبب بروز رفتارهای ضد اجتماعی، افت تحصیلی و نارضایتی و دلزدگی آنان از محیط و در نهایت دوری کردن از آن می گردد. این امر خود به کاهش ارتباطات سالم آنان و افزایش ارتباط با افرادی که دارای مشکلات مشابه خودشان هستند منجر می گردد" دور شدن نوجوانان از محیط مدرسه و کاهش ارتباط عاطفی با اولیای مدرسه همچنین می تواند به از بین رفتن ابزارهای کنترل بر رفتارهای نوجوانان و در نهایت روی آوردن آنان به گروه های دوستان کجرو منجر شود. یکی دیگر از عوامل مؤثر بر حضور نوجوانان در گروه دوستان بزهکار محیط زندگی فرد است. در این خصوص محله ای که فرد در آن زندگی می کند از اهمیت بالایی برخوردار است. در مناطق فقیر نشین که اغلب با مشکلات نابسامانی و آشفتگی و نیز جرم خیز بودن محله رو به رو هستند؛ و در منازل واقع در این محله ها نیز وسعت کافی و امکانات مناسب برای تأمین نیازهای نوجوانان وجود ندارد. آنان زمان بیشتری را در کوچه و خیابان و در کنار هم محله ای ها می گذرانند و همین تماس مداوم و مستمر آنان با یکدیگر زمینه ساز انتقال ارزش ها و هنجارهای کجروانه می شود.

نتیجه گیری

در جمع بندی و نتیجه گیری این مقاله می توان موارد مهم و فاکتورهای اساسی که در قالب نتیجه گیری و توجه به آن ها توسط خانواده، اجتماع و حتی خود نوجوان باید به آن ها توجه داشت و ضروری به نظر می رسد را تیتروار بیان کنیم:

- تاثیر خانواده در بزهکاری فقط مربوط به دوران طفولیت نیست، در نوجوانی حتی جوانی نیز کاستی ها و کمبودها و خلاهای تربیتی تاثیر خود را گذاشته و خود را نمایان می سازد. با توجه به اهمیت نقش خانواده در بزهکاری افراد و در دوران

^۱-بیابانگرد، اسماعیل، همان منبع صص ۲۰۸-۲۰۷

مختلف رشد، به برخی از مسائل خانوادگی می تواند نوجوانان را به سوی گروه دوستان و بزهکاری سوق دهد.

- از جمله مواردی که ممکن است در نهایت منجر به بزهکاری نوجوانان و جوانان گردد، اختلاف والدین و مشاجرات و اصطکاک بین آنان است که آثار آن متوجه سایر اعضای خانواده و حتی بستگان آنان خواهد شد. گاهی اوقات، مشکلات بدیهی است این گونه معضلات خانوادگی، خانواده ها موجب قهر و حتی ترک یکی از والدین از محیط خانواده می شود که وجب مختل شدن امنیت و بهداشت روانی فرزندان شده، تاثیر نامطلوبی بر آنان می گذارد اگر فرزندان در محیط خانواده طعم آرامش و صفا، صمیمیت که از نیازهای اولیه است نچشد در خارج از خانواده به دنبال گمشده خواهد گشت و به احتمال زیاد در دام شیادان و افراد فاسد و به سوی بزهکاری سوق داده می شوند

- یکی از عوامل بسیار قوی که نوجوانان و جوانان به سمت و سوی بزهکاری سوق می دهد، نوجوانانی که محبت کافی از پدر و مادر دریافت نکرده، برای پذیرش انواع اختلالات رفتاری و انحرافات اخلاقی آمادگی دارد. محبتی که که فرزندان دریافت می کنند موجب آرامش روانی آنان می شود و همین آرامش روانی مانع بسیاری از لغزش های اخلاقی می گردد، نوجوانانی که کمبود محبت دارند به هر کس که سر راه او قرار گیرد و به او اظهار محبت می کند و به دوستی های ویرانگرش تن می دهد و چه بسا در این مسرتباه می گردد.

- با توجه به نتایج حاصل از بررسی متغیر مطرح کردن مشکلات با دوستان، می توان گفت نوجوانان غیر بزهکار بیشتر از این که مشکلات خود را با دوستان بزهکار خود مطرح نمایند با دوستان سالم خود مطرح می کرده اند و نوجوانان بزهکار در هر دو مورد نسبت به نوجوانان سالم با فراوانی بالاتری مشکلات خود را با دوستان (بزهکار و سالم) مطرح می کرده اند که این امر نشان می دهد نوجوانان بزهکار در مقایسه با نوجوانان غیر بزهکار مشکلات شخصی بیشتری

داشته اند و این مراجعه به دلیل تلاش در جهت برون رفت از مشکلات بوده است.

- با توجه به دارا بودن دوستان بزهکار و تعداد آنان و دلیل طرح مشکلات با دوستان بزهکار میزان گذراندن اوقات با آن ها (که در همه موارد یاد شده نوجوانان بزهکار نسبت به نوجوانان غیر بزهکار در صدر بوده و تفاوت معناداری بین دو گروه مشاهده می شود) مؤید دیدگاه نظریه معاشرت ترجیحی در خصوص بزهکاری نوجوانان است که بزهکاری را تابعی از میزان کثرت تماس و مدت و شدت تماس با افراد بزهکار می داند.

- بزهکاری والدین از قبیل اعتیاد به مواد مخدر یا الکل و یا دارا بودن سابقه حبس اثرات غیر قابل انکاری بر شخصیت نوجوانان دارد و بزهکاری والدین یکی از زمینه های مساعد اثباتش شده ای است که نوجوانان را به سوی ارتکاب بزهکاری سوق می دهد. بنابراین نظریه تأثیر و سرمشق بودن شیوه رفتاری والدین برای فرزندان، والدینی که علاقه مند به سعادت و حسن تربیت فرزندان خود هستند بایستی در رفتار خود نهایت مراقبت را به عمل آورند تا در ورطه بزهکاری سقوط نکنند.

- ارتقاء سطح آموزش والدین در خصوص تربیت فرزندان از طریق رسانه های گروهی و با استفاده از متخصصان دارای تحصیلات تربیتی و روان شناسی، همچنین دائر نمودن مراکزی در مناطق مختلف شهر با زمینه فعالیتی در خصوص جوابگویی به نیازهای تربیتی و ارایه راه حل در مورد مشکلاتی که در دنیای معاصر در اثر تحول های شگرف روزمره و زندگی اجتماعی در مسیر تربیت فرزندان برای والدین به وجود می آید.

منابع و مآخذ

الف - کتاب های فارسی

- بیورر «آلن»، فرهنگ علوم اجتماعی «انگلیسی» «فرانسه» ترجمه باقر ساروخانی، انتشارات کیهان، ۱۳۹۵.
- بیکر «تزرال»، نحوه انجام تحقیقات اجتماعی، ترجمه هوشنگ ناییبی، انتشارات مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۹۸.
- کی نیا، «مهدی»، مبانی جرم شناسی، جلد اول و دوم، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۴.
- کوآراس، «ولیا سی»، بزهکاری نوجوانان، ترجمه ابراهیم رشید پور، انتشارات مطالعات تحقیقات اجتماعی، ۱۳۹۲.
- محسنی تبریزی، مرتضی، روان شناسی اجتماعی، انتشارات نشر علم، ۱۳۹۷.
- مساواتی آذر، «مجید»، نقش خانواده و اقتصاد در جرایم جوانان، جلد اول، انتشارات نوبل، ۱۳۹۶.
- ممتاز، «فریده»، انحرافات اجتماعی، شرکت سهامی انتشار، چاپ دوم، ۱۳۸۵.
- ولد، «جرج»، اسنپس، «جفری»، برنارد، «توماس»، جرم شناسی نظری، ترجمه علی شجاعی، انتشارات سمت، ۱۳۸۰.
- هومن، «حیدرعلی»، شناخت روش علمی در علوم رفتاری، چاپ دوم، انتشارات پارسا، ۱۳۹۹.

ب-پایان نامه های فارسی

- سمعیلی «علی»، بررسی رابطه برچسب کجرو و تحریم اجتماعی با تکرار جرم در بین نوجوانان مقیم زندان تبریز، پایان نامه کارشناسی ارشد علوم اجتماعی گرایش پژوهش اجتماعی، دانشگاه آزاد رودهن، ۱۳۸۴.
- اکبری «لیلا»، بزهکاری اطفال و نوجوانان، پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی، دانشگاه تهران، ۱۳۷۶.
- جلیلی «صادق»، عوامل مؤثر بر پیشگیری از ارتکاب جرم در بین جوانان، پایان نامه کارشناسی ارشد علوم اجتماعی گرایش جامعه شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۲.
- حسینی نثار «مجید»، عوامل اجتماعی بزهکاری نوجوانان شهر رشت، پایان نامه کارشناسی ارشد علوم اجتماعی گرایش پژوهش اجتماعی، دانشگاه تهران، ۱۳۸۴.
- قره بگلو «محمدرضا»، علل گرایش نوجوانان و جوانان شهر محلات به بزهکاری، پایان نامه کارشناسی ارشد علوم اجتماعی گرایش پژوهش اجتماعی، دانشگاه آزاد رودهن، ۱۳۸۵.

پژوهش‌های حقوقی و قضایی

Academia.edu
California San Francisco

TPBIN.com
Sponsored And Indexed

CiteFactor
Academic Journals

مجله‌های ایران
Symposia

REF.IR

Directory of Research
Journals Indexing

DRJI

Sponsored and Indexed by
CIVILICA
We Respect the Science

CONF PAPER

ESJJI
www.EJJIindex.org

ICI WORLD of
JOURNALS

باهمایش
Bahanayesh.com

پهچنه نمتلن رسنسي
همایش‌های کشور

sciencealert

easyPapers
Scientific Research Services

CONF

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

کنفرانس‌یاب

www.conferenceyab.ir

SID

تقویت رزومه

داوطلبان آزمون دکتری

اساتید دانشگاه، قضات، وکلا

دبیرخانه: تهران، میدان انقلاب،

خیابان اردیبهشت، پلاک ۱۹۲

واحد پذیرش مقالات:

۵۲۶ و ۶۶۹۷۹۵۱۹ - ۲۱

واحد صدور گواهی نامه:

۴۴۴۱۷۶۴ و ۲۱ - ۸۴

مشاور و راهنمای ارسال مقالات:

۰۹۱۹۶۷۴۸۶۲۵ - ۰۹۱۰۶۳۶۰۰۲

www.Ghanonyar.ir www.Olomensani.ir

موسسه قانون یار

با همکاری مراکز علمی و دانشگاه های داخلی و خارج از کشور همچون
مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی و نمایه مقالات در سایت sid.ir
(دانشگاه بین المللی رهنورد/بلخ/افغانستان)
(موسسه بین المللی iCi world of journals/ورشو/لهستان)
(انجمن علمی بین المللی citefactor/citefactor/آریزونا)
برگزار می کند:

همایش ملی مطالعات حقوقی، علوم قضایی پژوهش های اجتماعی

۱۳ خرداد ۱۴۰۰ - تهران

محورهای همایش:

- * مقالات در گرایش های حقوق خصوصی، حقوق جزا
- * حقوق عمومی، حقوق بین الملل، حقوق قضایی، فقهی و ...
- * مقالات در گرایش های علوم ثبتی و علوم اقتصادی و بانکی
- * مقالات در گرایش ها و موضوعات علوم اجتماعی و علوم تربیتی

روش های ارسال مقالات به همایش:

- * ارسال فایل Word مقاله (به همراه شماره تماس) به ایمیل Phdsara@yahoo.com
- * ارسال فایل Word مقاله به واتس آپ یا تگرام شماره ۰۹۱۰۰۶۳۶۰۰۲

به ده مقاله برتر و برگزیده همایش، ده کتابچه به همراه تقدیرنامه مخصوص اعطا می گردد.
به مقالات ارسالی و پذیرفته شده پژوهشگران، گواهی نامه معتبر اعطا می گردد.
تمامی مقالات همایش در پایگاه ها و سایت های ملی و بین المللی نمایه و درج می گردند.
داوری مقالات حداکثر سه روز می باشد و گواهی نامه در کمتر از یک هفته صادر می شود.

همایش مطالعات حقوقی، علوم قضایی و پژوهش های اجتماعی - موسسه قانون یار - دانشگاه رهنورد (افغانستان) - جهاد دانشگاهی - سال ۱۴۰۰